

Acute diarrhea

ที่มา ภาวะ acute diarrhea เป็นภาวะที่พบบ่อยเป็น 1 ใน 5 ของโรคหรือภาวะที่พบบ่อยที่สุดของโรงพยาบาลเสลภูมิในปี พ.ศ. 2549 ได้มีการทบทวนผู้ป่วยที่มาด้วย acute diarrhea 50 คนจากเวชระเบียนผู้ป่วยในของโรงพยาบาลเสลภูมิ พบว่ามีผู้ป่วยเสียชีวิตถึง 7 คน ซึ่งนับเป็นภาวะที่ทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้มากหากรักษาได้ไม่ดี พบว่าปัญหาในการดูแลรักษาผู้ป่วย acute diarrhea ของโรงพยาบาลเสลภูมิได้แก่

1. ไม่มีการประเมินภาวะขาดน้ำหรือประเมินได้ไม่ถูกต้องทำให้การรักษาไม่ถูกต้อง
2. ภาวะ acute diarrhea อาจเป็นอาการแสดงของภาวะอื่น ๆ ที่รุนแรง โดยเฉพาะภาวะ sepsis ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเสียชีวิตนอกจากภาวะขาดน้ำ จึงควรประเมินภาวะ sepsis ในผู้ป่วยที่มาด้วย acute diarrhea ด้วยเสมอ
3. การให้ antibiotic ไม่ถูกต้อง ได้แก่ ให้ antibiotic โดยไม่มีข้อบ่งชี้ ไม่ให้ antibiotic ทั้งที่มีข้อบ่งชี้ให้ antibiotic ล่าช้าเกินไป
4. ผู้ป่วยได้รับการรักษาล่าช้า ไม่มีการ admit ทั้งที่มีข้อบ่งชี้

Diagnosis

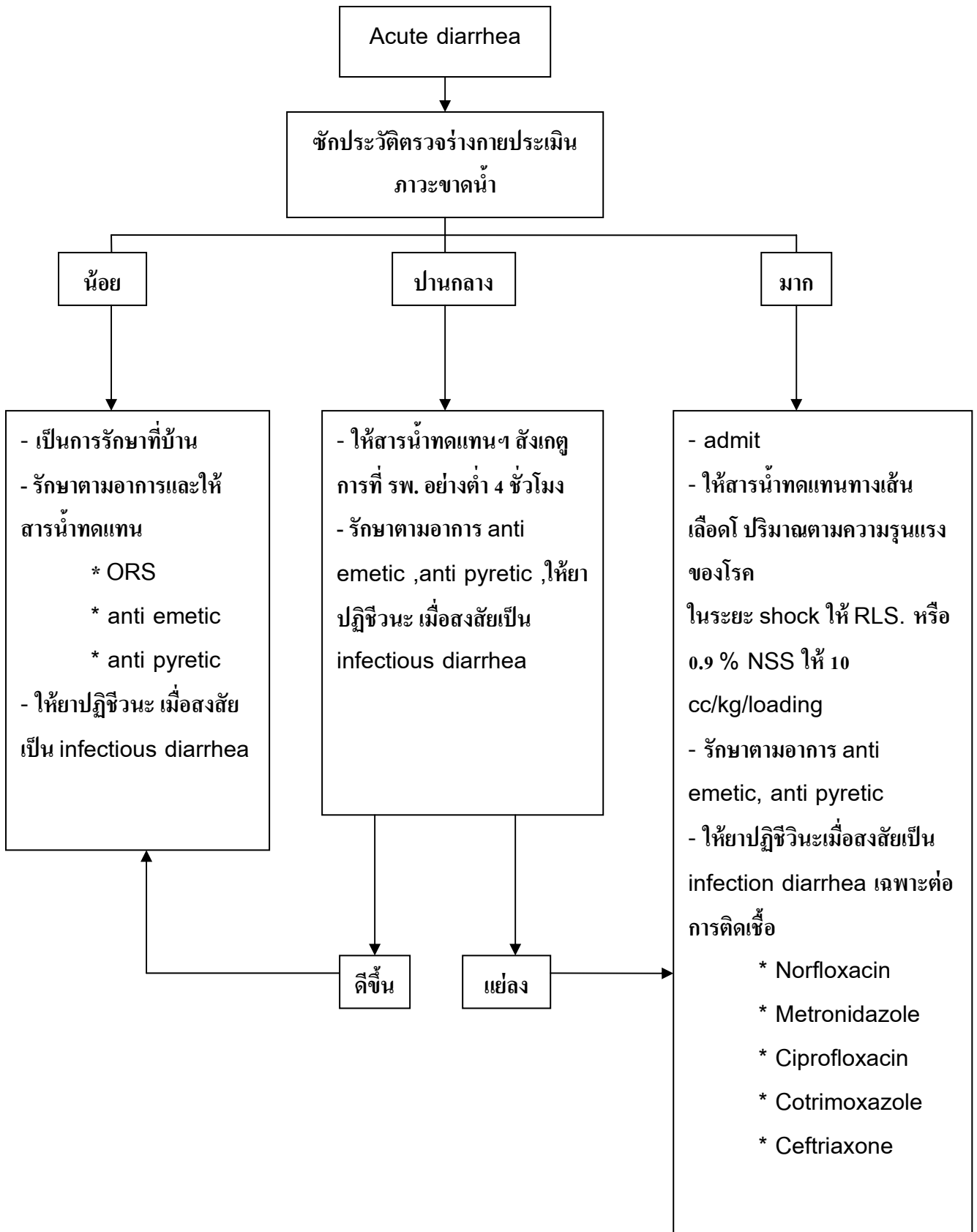
การถ่ายอุจจาระเหลวหรือเป็นน้ำตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปหรือ ถ่ายเป็นน้ำปริมาณมากแม้เพียงครั้งเดียวหรือถ่ายเป็นมูกเลือด 1 ครั้ง ภายในเวลา 24 ชั่วโมง

สิ่งที่ต้องบันทึกในเวชระเบียน

1. ปริมาณของเหลวที่เสียไป
2. vital sign
3. การประเมินภาวะขาดน้ำ
4. โรคประจำตัว

การประเมินภาวะขาดน้ำจากอาการและอาการแสดงทางคลินิก

ความรุนแรง	น้อย(3-5 %)	ปานกลาง(6-9%)	มาก(>10%)
ชีพจร	ปกติ	เร็ว	เร็ว เบา
ความดันโลหิต	ปกติ	ปกติหรือต่ำลงมากกว่า 10 มม.ปรอท	ต่ำ หน้าที่มี pulse pressure < 20 มม. ปรอท
พฤติกรรม	ปกติ	กระสับกระส่าย	กระวนกระวายถึง ซีมมาก
กระหายน้ำ	เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก
เยื่อปาก	ปกติ	แห้ง	แห้งจนเหี่ยว
น้ำตา	มีน้ำตา	ลดลง	ไม่มีน้ำตา ตาลึกโหล
กระหม่อมหน้า	ปกติ	บวมเล็กน้อย	บวมมาก
ความยืดหยุ่นของ ผิวหนัง	ยังคืออยู่	เสียเล็กน้อยไม่คืนกลับ ในช่วง 2 วินาที	จับแล้วตั้งอยู่นานเกิน > 4 วินาที
Urine specific gravity	> 1.020	> 1.020	> 1.030
Urine output	ปัสสาวะออกน้อยลง	< 1 มล/100 kcal/ ชั่วโมง	< 0.5 มล/100 kcal/ ชั่วโมงหรือปัสสาวะ ไม่ออก
Capillary refill	< 2 วินาที	2-3 วินาที	3-4 วินาที

ข้อบ่งชี้ในการรับผู้ป่วยนอนโรงพยาบาล

1. ผู้ป่วยที่มีอาการขาดน้ำรุนแรง
2. ผู้ป่วยอายุมากกว่า 60 ปี
3. อุจจาระร่วงเฉียบพลันในช่วงที่มีการระบาด
4. อุจจาระร่วงในนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (traveller's diarrhea)
5. อุจจาระร่วงในรายที่ได้รับยาปฏิชีวนะนำมาก่อน (antibiotic associated diarrhea)
6. อุจจาระร่วงในรายที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น ผู้ป่วยที่กินยากดภูมิต้านทาน , ผู้ป่วยที่ได้รับยาเคมีบำบัด , ผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV
7. อุจจาระร่วงในผู้ป่วยที่มีโอกาสติดเชื้อในกระแสเลือดสูงกว่าคนปกติทั่วไป เช่น ผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ดี , ผู้ป่วยโรคตับแข็ง , ผู้ป่วยไตวาย , ผู้ป่วยมะเร็งแพร่กระจาย , ผู้ป่วย aortic aneurysm , prosthetic heart valve , vascular graft , orthopedic prosthesis
8. ผู้ป่วยที่สงสัยเป็นอหิวาตกโรค
9. ผู้ป่วยที่ใช้เวลานานเกิน 3 วัน
10. ผู้ป่วยที่อุจจาระร่วงนานเกิน 5 วัน
11. ผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงสูงต่อการขาดน้ำ
  - อุจจาระร่วงในเด็กเล็กอายุ น้อยกว่า 6 เดือน
  - อุจจาระมากกว่า 8 ครั้งต่อวัน
  - อาเจียนมากกว่า 4 ครั้งต่อวัน
12. ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาแบบผู้ป่วยนอกแล้วไม่ดีขึ้น หรือผู้ป่วยที่ได้ทดลองกิน ORS ที่แผนกผู้ป่วยนอกเป็นเวลา 4 ชั่วโมงแล้วไม่ดีขึ้น

หมายเหตุ ผู้ป่วยที่รับผู้ป่วยนอนโรงพยาบาลควรได้รับการพิจารณาส่งตรวจอุจจาระและส่งเพาะเชื้อทุกราย

ข้อบ่งชี้ในการให้ยาปฏิชีวนะในคนไข้อุจจาระร่วง

1. ผู้ป่วยที่สงสัยเป็น อหิวาตกโรค
2. ผู้ป่วยที่ถ่ายเป็นมูกเลือดหรือสงสัย shigellosis
3. ผู้ป่วยที่อายุมากกว่า 60 ปี
4. อุจจาระร่วงเฉียบพลันในช่วงที่มีการระบาด
5. อุจจาระร่วงในนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (traveller's diarrhea)
อุจจาระร่วงในรายที่ได้รับยาปฏิชีวนะนำมาก่อน(antibiotic associated diarrhea)

6. อูจากระร่วงในรายที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น ผู้ป่วยที่กินยากดภูมิต้านทาน ผู้ป่วยที่ได้รับยาเคมีบำบัด ผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV อูจากระร่วงในผู้ป่วยที่มีโอกาสติดเชื้อในกระแสเลือดง่ายกว่าคนปกติทั่วไป เช่น ผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลไม่ดี, ผู้ป่วยโรคตับแข็ง, ผู้ป่วยไตวาย, ผู้ป่วยมะเร็งแพร่กระจาย, ผู้ป่วย aortic aneurysm, prosthetic heart valve, vascular graft, orthopedic prosthesis
7. ผู้ป่วยอูจากระร่วงที่ควรจะต้องเพาะเชื้อ แต่ไม่สามารถทำได้ อาจจะอนุโลมให้ยาปฏิชีวนะไปก่อนได้
8. เด็กเล็กอายุน้อยกว่า 6 เดือน ที่สงสัยติดเชื้อ nontyphoidal salmonella

แนวทางการรักษาอูจากระร่วงเฉียบพลัน

1. หากมีอาการอาเจียนให้ domperidone 1 tab tid ก่อนอาหาร 15-30 นาที ในเด็กให้กินครั้งละ ½ ช้อนชา ต่อน้ำหนักตัว 10 กิโลกรัม tid ก่อนอาหาร 15-30 นาที
2. หากมีอาการไข้ให้ paracetamol 1-2 tab oral prn q 4-6 hrs. ในเด็กให้กินครั้งละ 1-1.5 ช้อนชาต่อน้ำหนักตัว 10 กิโลกรัมเวลามีไข้ทุก 4-6 ชั่วโมง
3. ในกรณีมีข้อบ่งชี้ในการให้ยาปฏิชีวนะให้ norfloxacin 400 mg bid นาน 3 วัน ในเด็กให้ cotrimoxazole 1 ช้อนชาต่อน้ำหนักตัว 10 กิโลกรัมโดยให้ bid pc
4. ไม่ควรให้ antispasmodic (hyoscine)
5. หลักการให้ ORS ในเด็ก

ในเด็กอายุน้อยกว่า 5 ปีให้ใช้ ORS สำหรับเด็ก โดยผสม 1 ชงต่อน้ำ 150 ml.

ในช่วง 4 ชั่วโมงแรก (rehydration) ให้ตามภาวะขาดน้ำดังนี้

-mild dehydration ขาดน้ำ 50 ml/kg(2 ออนซ์/กก.)

-moderate dehydration ขาดน้ำ 100 ml/kg(3 ออนซ์/กก.)

ในช่วง 24 ชั่วโมงต่อไป (maintenance+ concurrent loss) ให้สารน้ำในปริมาณทั้งหมดเท่ากับ 6 ออนซ์/ กก./วัน โดยให้นม ½ ออนซ์/ กก.(ใน 2 ชั่วโมง) สลับกับ ORS ½ ออนซ์/ กก.(ใน 2 ชั่วโมง) สลับกันไปทุก 2 ชั่วโมง

6. ในผู้ป่วยที่มีภาวะขาดน้ำรุนแรงหรือช็อกในเด็ก ต้องได้รับการรักษาโดยเร่งด่วน(initial fluid resuscitation) โดยให้ Ringer lactate solution หรือ normal saline ปริมาณ 20 ml/kg/hr 2 ชั่วโมง กรณีผู้ป่วยมี profound shock ต้องให้ 40 ml/kg อย่างรวดเร็วภายใน 15-30 นาทีจนกว่าจะดีขึ้น จากนั้นจึงให้สารน้ำเพื่อรักษา maintenance+ concurrent loss ต่อไป ต้องตรวจ electrolyte เพื่อแก้ไขความผิดปกติ และเลือกชนิดของสารน้ำที่จะให้

-ถ้าเป็น isotonic dehydration ให้เป็น 5%DN/3 + KCL 20 มิลลิโมล/ลิตร(เมื่อผู้ป่วยปัสสาวะแล้ว)

-ถ้าเป็น hyponatremic dehydration ให้เป็น 5%DN/2 + KCL 20 มิลลิโมล/ลิตร(เมื่อผู้ป่วยปัสสาวะแล้ว)

-ถ้าเป็น hypernatremic dehydration ให้เป็น 5%DN/5 + KCL 20 มิลลิโมล/ลิตร(เมื่อผู้ป่วยปัสสาวะแล้ว)

7.ผู้ป่วยภาวะ acute diarrhea ควรประเมินภาวะ sepsis ด้วยเสมอ โดยเฉพาะผู้ที่ vital sign ไม่เป็นไปตาม ปริมาณของเหลวที่เสียไปจากการซักประวัติ ถ้าสงสัยภาวะ sepsis ให้รักษาตามแนวทาง sepsis ของ โรงพยาบาล

8.การรักษาผู้ป่วย acute diarrhea ต้องประเมินและบันทึกภาวะขาดน้ำไว้เสมอ ให้หลัง dehydration ในการ วินิจฉัยใน hosxp ด้วยถ้าผู้ป่วยมีภาวะขาดน้ำ

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. อัตราการกลับมาตรวจซ้ำด้วยภาวะท้องร่วงภายใน 72 ชั่วโมงในแต่ละเดือน
2. อัตราการตายด้วยภาวะท้องร่วงเฉียบพลัน (โดยคิดจากจำนวนผู้ป่วยที่ตายด้วยภาวะท้องร่วงเฉียบพลันทั้งที่ตายในโรงพยาบาลและตายหลังการส่งต่อไปรักษาที่อื่น หารด้วยจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่ภาวะท้องร่วงเฉียบพลันที่เข้าอนโรงพยาบาลในแต่ละเดือน)
3. อัตราการประเมินภาวะขาดน้ำในผู้ป่วยท้องร่วงเฉียบพลันในแต่ละเดือน
4. อัตราการใช้ยาปฏิชีวนะที่ไม่ถูกต้องในแต่ละเดือน

การลงวินิจฉัย

1. acute diarrhea or diarrhea
2. arrest
3. dehydration (mild, moderate, severe)
4. antibiotic
5. revisit in 72 hours